ԱՐՋԱԳԱՆՔ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ

Ամէն իւրաքանչիւր շաբաթ՝ 52 օրինակ է։
Տպարանութեան տեղն է Պոլիս, Զէյնճիրլի—խան վերի յարկ Թիւ 18։
Դուրս երթալիք թերթից փոստայի ծախքը առնողին վրայ է։

Շրջանին դինը դահեկան կանխիկ 60
կիսաշրջանը » » 30
Մէկ թիւը՝ փարայ 50
Ծանուցմանց տողն է դահեկան 2

Թիւ 243 ՇԱԲԱԹ Դ· ՏԱՐԻ Ե· ՇՐՋԱՆ 1872 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28

ՇԳ· ԿԸՍԻ 2Ը ՇԱԳԻՐ

Ընդհանուր ժողովը մէկ քանի շաբաթէ՝ի վեր ՇԳ· նիստով յոլի մնալուն տեղէն չկրնար կոր չարժիլ եղեր։

Երեսփոխան էֆէնտիները չըլլայ թէ կասկածի երթան, ճարտար քեռամարմիի մը վկայութեանը նայելով՝ դեռ քանի մը շաբաթ ժամանակ կայ եղեր ատոր ծնընդեան։

Դիւանին մէջ մէկ մէկու վրայ դիզուած խնդիրները և հետզհետէ հասնողները ընդհանուր ժողովոյ այս կացութիւնը լսելով, ծէր ու ջուդեաի կայներ են որ մէկ ձայնով ազատի։

ԱՌ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱԼՈՒԾԱԳԻՐՍ

Ժամանակէ մը՝ի վեր մեր ուսումնասէր ընթերցողաց հետաքրքրական զբօսանք մը առեղծնելու նպատակաւ թերթերնուս ամեն թիւին մէջ մէկմէկ առեղծուած կամ հանելուկ հրատարակել որոշած էինք։

Մէկ քանի թիւ այս ընթացքով երթալ լսկսանք, եւևէն անմիջապէս մէկ կողմանէ լուծմունք, միւս կողմանէ առեղծուած կամ հանելուկ տեղալ սկսան։

Խօսքը մէջերնիս մնայ՝ թէ որ խնդութիւն մը ընելով իւրաքանչիւր հանելուկի կամ առեղծուածի լուծման համար մէկմէկ պէշլիկ խոստացած ըլլայինք, մինչև հիմա չատոնց թօվը նետած էինք. որովհետև հանելուկ մը կամ առեղծուած մը հրատարակուածին պէս հետեւեալ օրը իսկոյն իրարու եւևէ ամեն կողմէ լուծմունքի նամակները կը թափեն. բան չունիս նէ՝ աճապարանօք բաց նայէ որ արդեօք կարևոր լուր մը հաղորդող նամակ մըն է. կարդալիքդ՝ կա՛մ առեղծուած մըն է և կամ հանելուկ։

Այս նամակները այս օրերս այնչափ չատնալ սկսան որ ձեռքերնիս նամակ մը անցնելուն պէս չբացած՝ իսկոյն հանելուկ ըլլալը կը գուշակենք կոր։

Այս ըսելով չըհասկըցուի թէ միտքերնիս հանելուկագիր և առեղծուածագիր պարոններէն դանդաղեր է. քա՛ւ լիցի. կը գովենք իրենց փափաքը, և այս մասին մեր շնորհակալութիւնն ալ կը յայտնեմք, միայն թէ կը

խնդրենք որ չըլլայ թէ քէն քիթ ընեն այն նամակագիրները՝ որոնց լուծումները երբեմն չը հրատարակուած կը տեսնեն. վասն զի եթէ ամեն եկածները թերթերուս մէջ դնենք՝ այն ատեն պիտի հարկադրուինք Մամուլը ծայրէ ՚ի ծայր անոնցմով լեցընելու։

Այսու ամենայնիւ սա ալ կիմացընենք թէ որը որ կանուխ և կանոնաւոր գտնենք, զայն միայն պիտի հրատարակենք։

Հետեւեալ հետաքրքրական յօդուածը՝ որ Լիբանանու Զմմառ վանքի ներկայ կացութեան նկատմամբ Սէտայի սաստիկ հրատարակութեանց հերքումն է եւ նոյն վանուց արդի վիճակին ճիշդ նկարագիրն է, Զմմառու վանքէն մեզ ղրկուած է հրատարակութեան խնդրանօք, զոր ընթերցողաց ուշադրութեանը կը յանձնենք։

. . . Խմբագիր,

Հետեւեալ յօդուածիս Ձեր աղջօդուտ Մամուլոյ մէջ անկիւն մը չնորհելիդ կը խնդրեմ։

Զուր ծառը ջուրէ պաշտպան չէ կրնար թուիլ

Այս անուրանալի ճշմարտութիւնը՝ մարդոց վերայ դանելու համար բաւական է անոնց արտաքին նշանները, այսինքն արարքները, խօսքերը եւ չարժմունքները դիտել. իսկոյն անոնց ներքին զգացմունքները ՚ի յայտ կուգան, նպատակնին կը ճանչցուի, եւ այս ճշմարիտ վճիռը անոնց վերայ կատարուի։

Հարկ չիկայ ըսելու թէ այս կարդէն է Սէտա լրագիրը. որուն ներքին եւ արտաքին վիճակը բոլոր աշխարհի առջեւ նշանակուած է. որն որ չամաչեր եւ չը սոսկար արդարութեան եւ ճշմարտութեան նուիրական անունը իր վերայ կրելու, մինչդեռ խաբէութեան եւ անիրաւութեան պաշտօնեայ է։

Աւելորդ է ըսել, թէ սա ոչ թէ լսաստուններն եւ խօսք հասկցողները իր թակարդը ձգել կը ճգնի, որովհետեւ դիտէ որ այդպիսինները ՚ի ծուղակ արկանելը դժուարին է, այլ ամեն հովէ չարժող տկարները, պարզամիտներն ու խղճահարները իր խօսքին ազդեցութեանը տակ ձգելու վայրապար կաշխատի. վասն զի ինք նոյն անպիտան չորցած ծառն է, որ իր անպտուղութեամբը տկարանալու եւ մեռնելու վերայ է։

Ըսածնիս ապացոյցի կարօտ չէ։ Սէտայի հրատարակութենէն մինչեւ ցայսօր իրեն նման սըտախօս եւ ապիկար մարդիկներու դրուածները միայն իր լրագրին մէջ տեղ ունին՝ միւս լրագիրներն զանազանուելու համար։ Ասոր սաստկութեանը հետաքրքիր եղողը Սէտայի բոլոր թերթերը ծայրէ ՚ի ծար թող աչքէ անցընէ տեսնելու համար թէ այնպէս չէ։

Այսպէս են նաեւ Սէտայի 286 եւ 287 թիւերուն մէջ՝ Պէրութէն (որ Զմմառու վանքէն վեց ամիս ժամ հեռու է) ընդունելով հրատարակած ստութեամբ լի նամակի մը պարունակութիւնները։

Այդ դրութիւնը՝ լի ամենայն նենգութեամբ, խաբէութեամբ եւ ստութեամբ նոյն լրագրին մէջ կը ջանայ հաստատել Էնֆիէճեանց ըրած բռնութիւնները, Հերետիկոսաց՝ Տէրութեան հրամանագրաւ վանքին տէր ըլլալը, անունը նոր հրապարակ եկած թեթեւամիտ Մեծաւոր Ֆէրահեանի եւ իր ծիծաղելի բանակին վերաբերեալ քանի մը միաբանութենէ դուրս օտարական Հասունիսթ Քահանայից իբր թէ յանիրաւի արտաքսուիլը, զանոնք դուրս հանելու համար պէտք եղած միջոցները իբր թէ ընդդէմ մարդկութեան, դիւթութեան եւ խղճի դործադրուիլը, Էնֆիէճեանց՝ զօրակացոց եւ ուրիշ անձանց՝ վանքին մէջ դտնուած ծանրագին կահ կարասիները կողոպտելը, եւ այլ ասոնց նման դրպարտութիւններ։ անմարսելի սըտութիւնք։

Արդ՝ որչափ որ ժամանակս կարճ, եւ դրածնուած պաշարման վիճակիս սարսափելի ու անտանելի է, դարձեալ չեմ դանդաղիր դէթ համառօտ պատասխան մը տալ, որպէս զի անիրաւութեան ձայնը ամբողջապէս մնայ եւ բոլոր աշխարհ Էնֆիէճեանց բռնած կանոնաւոր ընթացքը լաւ մը հասկընայ։

Նախ՝ ով ճանչցեր եւ ով հաստատեր է Ֆէրահեանի մեծաւորութիւնը վանքին եւ բոլոր միաբանութեան վերայ. ով ընտրեր է զայն եւ երբ. ով ընդուներ է զայն եւ որու իշխանութեան ներքեւ։

— Հասունէն ընտրուած, Հասունէն որոշուած եւ վանքը խեղդութեան մէջ որք մնացած առեն Հասունին խարդախութեամբն ու բռնութեամբը այդ երեւակայեալ պաշտօնին հասած է։ —

Հասունը երբ վանքին տէր եղաւ, երբ միաբանութեան մեծաւոր, երբ վանքին ինչքը եւ կալ-

ուածքը իրեն յանձնուեցան, որ Ֆէրահեանի մը տայ լիուլի իշխանութեամբ։

Հասուն՝ դողունի եւ անընդունելի կերպով կաթուղիկոսական պաշտօնի հասնելովը թէ իր անձին նկատմամբ անվստահելի էր, եւ թէ նոյն պաշտօնեան վերաբերեալ իշխանութիւնները ուրիշի յանձնելու մասին. ուր Դողունք Զմմառու վանքին Տէր եւ միաբանութեան դլուխ ըլլալը։

Սակայն սա ստոյգ է թէ, ինչպէս որ Հասունը աւազակութեամբ, բռնի եւ պարսաւելի միջոցներով ուզեց նոյն պաշտօնին հասնիլ, նոյնպիսի դողուն է եւ բռնաւոր միջոցներով ալ ամէն դը տաւ իրեն նման բռնաւորները վանքին մէջ մտցընելու, որպէս զի իր բոլոր չարութիւնները ծածկուին։ Թէպէտ եւ ընդհակառակն ասոր դէմ չատ գանգատներ եւ բողոքներ եղան, եւ մեր արդարացի ձայնին ու դատին Բարձրագոյն Դուռն անդամ նպաստաւոր եւ օգնական եղաւ. որով թէ Հասուն իր յափշտակած իշխանութենէն զրկուեցաւ ու մերժուեցաւ, եւ թէ Հասունէն որոչուած ու հաստատուած Ֆէրահեանի մեծաւորութիւնը։

Երկրորդ՝ Ֆէրահեանի մեծաւորութեան անգոյ եւ անտեղի ըլլալէն կը հակցուի թէ Էնֆիէճեանց ըրածները բռնութիւն չեն, այլ ըստ կանոնի ընթանալ. եւ վանքին իր նախկին վիճակին հասցընել էր օրինաւորապէս։

Վանքին մէջ Հասունին ոչ անունը կար եւ ոչ յիշատակը խորաններու վրայ, միայն դիւաններու եւ յիշատակարաններու մէջ իր ըրած խարէութիւններուն, նենդութիւններուն եւ չարութիւններուն արձանագրութիւնները, եւ հասցուցած վնասներուն ցանկը կային՝ ի դիտութիւն ապագայից։

Ուստի Ֆէրահեանց՝ եւ կամ աւելի ճիշդ խօսելով, Հասունին ձեռնադրել տուած օտարական Քահանայից վանքէն էքսելովը՝ վանքին մէջ տիրեց խաղաղութիւն եւ Աստուածապաշտութիւն, եւ նոյնը մինչեւ վերջը պիտի չարունակուի Աստուծոյ օգնութեամբը եւ ցաւագին Ս. Աստուածածնայ հովանաւորութեամբը՝ ի սարթանս եւ յօդուտ Հայ ազգին։

Երրորդ. Վանքին տէր ըլլալու համար Էնֆիէճեանց՝ ի գործ դրած միջոցները մէկիկ մէկիկ կը յիշատակէ Սէտա, ծեծը, հարուածը, Եկեղեցւոյ վրայ կացիններով յարձակմունքը, եւն. բոլորն ալ դարձեալ ստութիւնք. որովհետեւ Եկեղեցին արդէն տասն ամիսէ՝ ի վեր Գեր. Գասպարեան Եպիսկոպոսին ձեռքն էր, եւ եկեղեցւոյ վրայ յարձակումնք ըսելը անարդարանալի ստութիւն է. բուն եղելութիւնը այս է։

Սեպտեմբեր 6/18 Ջորեքշաբթի առաւօտ չետ ժողովոյ որոչուեցաւ Սեղանատան փակուած դռները բանալ, եւ ըստ կանոնի վանաց կերակուրները հոն բաժնել. այս բանը՝ ի գլուխ հանելու համար քանի մը հոգի դնացին դռները բանալու։

Նոյն միջոցին Ֆէրահեան դրսէն ներս կը մղտնէ իրեն չարագործ խմբովը մէկտեղ. եւ գասոնք ցուցընելով «դեռ ինչ բանի կսպասէք» ըսելուն չի մնար, բռնաւորները յարձակելով մեր Ստեփան ժամկոչին աչքին եւ երեսին սաստիկ հարուած մը կիջեցնեն երկաթով մը, եւ կը վիրաւորեն ըզխեղճը, Վանքին մէջ գտնուող Անտոն անուն ծառայի մը ճակտին ալ զարնելով գլուխը կը ճեղքեն, այնպէս որ կսկսի արեան հեղեղ մը վազել։

Էնֆիէճեան վարդապետը աղաղակը լսելով կուգայ եղածը իմանալու. չարագործները զէնֆիէճեան տեսածնուն պէս ամէնքը մէկտեղ բոլոր ուժովնին կը յարձակին վրան, եւ ահագին երկաթով մը աջ թեւին զարնելով ոսկորը կը կոտրեն. Էնֆիէճեան կիսամեռ գետինը կը ըրտուի, ան քաւական չէ՝ կատաղի անգթները գաւազանով մը ականջին վրայ ալ հարուած մը կիջեցնեն։

Նոյն միջոցին Ֆրանքօ փաչային մեզի պահապան տուած զօրքերը քիչ մը թմրութենէ սթափելով «Ալ բաւական եղաւ. ինչ է ըրածնիդ» ըսելով կսկսին զանոնք բռնել եւ դէպ՝ ի դպրատան կողմը տանիլ։

Հասունիսթ քահանայից որմէն քթէն արիւն եկաւ, ոմն ձեռ կերաւ եւ ոմն նախատական խօսք լսեց . . . . . ։

Սակայն մենք ամենքնիս միաբերան աղաղակեցինք որ անպատճառ պէտք է միւս դռները բանալ եւ թէ իրենք վանքէն եկնելու են. որովհետեւ այդչափ արիւնհեղութեան հեղինակ եղան. կարելի է որ զէնքեր պատրաստած եւ որոգայթներ լարած ըլլան խուցերու մէջ. ինչպէս որ խուցի մը մէջէն սրկղ մը գտանք մինչեւ բերանը Անգլիացի վառօդով լեցուն՝ բայ պատուհանի առջեւ, կապարեայ գնդակներ եւ հրացաններ։ Թէպէտ եւ վանքը մանուկէն առաջ ամէն բան վերցուցին վանքէն, որոնց ուր ըլլալը եւս դիտենք, սակայն

դարձեալ անամոթաբար Սկսա լրագրի մէջ կը հրատարակուի թէ՝ Կնճիւճեանք ղօրքերը եւ լերան բնակիչները կողոպտեցին. Մենք այդ նախատական գրուածը նոյն ատենց հաղորդեցինք, իրենց կը մնայ սուտքիւնը ցուցընել եւ իրենց անուան եւ պատուոյն եղած նախատինքի դարմանը մտածել:

Ահաւասիկ ասոնք են Ֆէրահեանց մեր ձեռքէն ընդունած բռնութիւնները, ծեծը, հարուածը. կրօնքի պատրուակաւ ամէն տեսակ խայտառակութիւն ընելու պատրաստ՝ ուրիշն ամէն չարիք հասցնելէ եւ պիրենք անոնց ինքնակալ հրատարակելով ստութեամբ սպել տալ:

Ա յսչափս համառօտիւ կը պատմեմ, որովհետեւ քիչ ժամանակէն ընդարձակը պիտի հրատարակուի:

Սկսա լրագիրը թող դպուչանայ ուրիշ անդամ առջն տեսակ սուտքիւններ տպել տալու, մի գուցէ աւելի ծանր եւ սարսափելի դէպքեր՝ ի յայտ գէնեն . . . . : Մեղք վանքին որ այդպիսի անձանց պատսպարան եղած էր ցարդ:

Թէպէտ եւ այժմ վանքը անոնց բոյն եւ որջ ըլլալէ աղատած է, բայց եւ այնպէս նոյն անամոթ լրագրին մէջ կը կարդանք թէ Հասունեանի օտարականները դարձեալ ներս մտեր են եւ թէ Կնճիճեանք դուրս ելեր են:

Ահա առաջի ամենայն աչխարհի կը յայտնեմ թէ մինչեւ դրած ժամանակս դեռ չեն մտած: Թէպէտ եւ ութ օրէ՝ ի վեր Վանքին դռները փակուած են եւ չորս կողմերնիս պաշարած են Ֆէրահեանք տեղւոյս կուսակալին հնարքովը, թէպէտեւ Վանքին բոլորտիքը առեր են Գայմագամը իր ձիաւորներովը եւ հետեւակ զնդովը, ոմանց ձեռքը հրացան, ոմանց ձեռքը սարճանակ եւ ոմանց ձեռքը դաւազան. սպարապետը իր առանձին բանակաւը, հազարապետը իր զնդովը, մկկ կողմանէ հարիւրապետ՝ միւս կողմանէ յիսնապետ, տասնապետ, միւս կողմանէ բոլոր գիւղորական բանակը, Տեղւոյս Միւսիրը իր մարդիկներովը, Ոստիկանը իր պահապան անձինքներովը, եւն. եւն. ընդ ամենն երիւր հարիւրէն աւելի. թէպէտ եւ ասոնք ամենն ալ ամեն օր կսպառնան բռնի ներս մտնելով Ֆէրահեանց՝ Վանքին դռները չաղչախելու սպառնալիքներ ընելով. որով զմեզ վերջին վտանգի մէջ թողուցեր են. թէպէտ եւ՝ ի ներքուստ պաշարնիս հատած եւ արտաքուստ գիւղորներէն պաշարուած եւ անօգնական լքուած ենք:

Սակայն թող ամեն մարդ դիտայ որ բնաւ ոչ երբէք երկիւղ կամ վախ մեր սրտին մէջ կը տիրէ. մինչեւ մեր վերջին չունչը պիտի ընդդիմանանք. չը պիտի թողունք որ կրօնքի թշնամիները՝ Ազգին հակառակորդները՝ եւ գ.անքը իր միաբանութեամբը կործանել տուղ Հասունին պաշտպան օտարական չարագործ մարդիկը Վանքը մանելով Ս. տաճարը՝ Հասունին անուամբը եւ յիշատակաւը պղծեն.

Ի ԼԻՒԱՆԱՆ ՋՄՄԱՌ

12/24 հոկտեմբեր 1872

* * *

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐ

Մանղումէ և Օրագիր Յամաթիոյ դատը առնուշ տեղը կապելնուն (*) ի վեր կըսուի թէ Յամաթիոյ մէջ շաքարի դինը չատ բարձրացեր է:

* * *

Յամաթիոյ թաղական խորհուրդը իր պատիւը պաշտպանելու համար փաստաբան մը կարգեր է, պէտք եղած ծախքը թաղային անտուկէն վճարելու որոշմամբ:

Ի՞նչ խալթ կընէ, որ և է թաղական խորհուրդի մը համար լուսած բա՞ն էր որ իր պատիւը պաշտպանելու համար եկեղեցւոյ սընտուկէն ստակ խարճէ:

Թէ որ անդամները կարողութիւններնին չը ներեր՝ թող պատիւնին ալ չը վնասեն. ըստակ չունեցողին պատիւ ի՞նչ պէտք է . . . .

Նայեցէք պարոն Օրագրին. ու անկէց օրինակ առէք. մարդը վարա չուներ տէյր պատիւէն ալ վազ անցաւ թաղականութենէն ալ . . . . . Մարդը չատ իրաւունք ունի երգեր: ինչ կըսեն նէ ըսեն:

* * *

Կ'իմանանք թէ մայրաքաղաքիս երեւելի վաս_տատանները միւսիւ Օ. Յամաթիացւոց առաջարկեր է որ, ուրիշ վաստաբանի հարիւր ոսկի տալերնուդ ինձի քառասուն ոսկի տուէք, ես կրկին դատը ձեզի վաստկցնելը վրաս կառնեմ:

Անոնք ալ առարկեն են թէ, ի՞նչ կըսէք»

ասս չքաւոր եկեղեցիի մը ստակ է. ստակը ծոցերնիդ դնելու խիղճերնիդ կը ներէ՞։

—Ա՛տա՛մ դուք տլ, տղայ էք, ի՞նչ էք. իմ ծոցս թող կուտերը մանեն տէ, եկեղեցիի ըլլայ, ինչի ըլլայ նէ ըլլայ. Քրիստոսի գանձանակէն ալ ըլլայ նէ՝ կընդունիմ։

* * *

Ագապեան վարժարանի խմբերաթօրը անցեալ օր իր մարաջախտներէն մէկուն հետ տեսնուած միջոցին իմացուցեր է թէ, բժիշկները պատուիրած են իրեն որ ժամանակ մը բերանը չը բանայ ու չը խօսի մինչև որ ինքզինքը չտկէ։

Միանդամայն աւելցուցեր է թէ կարևոր բանակցութիւնները Սամաթիոյ մարաջախտ ժէնէրալ Պազէնին յանձներ է. որ պէտք եղած ատեն իր կողմանէ պաշտօնական յարաբերութիւնները կատարէ։

* * *

Լկրթութեան պաշտօնեայ միւսիւ Օ. չըքաերականաւ մը ծանոյց բոլոր Սամաթիացւոց որ այսուհետև աղջիկներն նուիրեան վարժարանը չը ղրկեն, ստակ չխտան, զգուշանան, և ամեն յարաբերութիւններն դադրեցընելով եթէ զաւակներն կը սիրեն և անոնց բարոյականը անարատ պահել կուզեն՝ պէտք է որ Ագապեան վարժարանը ղրկեն։

Այս յայտարարութեան վրայ Սամաթիոյ բոլոր բնակիչք աղջիկներն դարձեալ հան ղրկեր են. և հիմայ չակիրտանըն սայլսը եւզ սէքսէն պէշ նէֆերէ պալիղ եղեր է։

* * *

Զրոյց մը կը պտըտի թէ Տէվլէթլու փաշան փաշան կեսարիա երթալ կուզէ եղեր, բայց կեսարացիք բոլորը մէկէն ոտք ելնելով աղաչանօք խնդրեր են իրմէ որ իր այդ դիտաւորութիւնը ետ ձգէ, յիշեցնելով իրեն թէ, Սամաթիա գացիր այսչափ ատենէ ի վեր տակն ու վրայ ըրիր, կըլլայ որ կերթաս հոն ալ հոտ մը կը հանես։ Դուն, ինչո՞ւդ պէտք, Պոլիս կեցիր, մենք քեզի կօգնենք։

Այս բտրեկամական յորդորին վրայ իր դիտաւորութենէն ետ կեցեր է եղեր։

* * *

Տրամաբան լրագրապետ մը ձմեռուան համար գործածելի քանի մը սնտուկ բռնըբերել սուեր է և աժան գնով Սամաթիոյ մէջ ձեռքէ ծախելու եղեր է, բայց ապէկ տեսակէն չըլալուն համար մէկն ալ չառներ կոր եղեր։

* * *

Սամաթիացի ճամբորդէ մը առնուած տեղեկութեանց նայելով միւսիւ Օ. մտադիր է եղեր օդափոխութեան համար Սամաթիայէն մեկնելով Բերայի կողմը անցնիլ։

Այս առթիւ Սամաթիացիք մէջերնին չընորհակալութեան ուղերձ մը կատարագրեր կոր եղեր իրեն մատուցանելու համար։

* * *

Մանաւոր ակումբի մը մէջ Անգղիացի Մըսըը Օ. Պըրթ՝ առեղնախօսութիւն մը ընելով յայտներ է թէ պատուոյ խնդիրը յուզուած ատեն պատրաստ է խորհրդականաց տակը կողմերը մատնանիշ ցոյց տալ իրենց հակառակորդին։

* * *

Այս չաբթու Սամաթիոյ մէջ հաւատարմութիւնն ալ օխայի հեծաւ։

Միւսիւ Օ. այս ապրանքը ծախելու համար ձեռքը թէրապի մը բռնած է. և մէկ աչքը անհաւատարմութեան չէքլի մը դրած՝ որչափ հաւատարմութիւն ունի նէ՝ միւս աչքը կը թափէ կոր, բայց և այնպէս մինչև հիմայ չէքիին կողմը գեռնէն մազի չափ բաժնուած չէ։

Ի. Յ. Կ.

Բա՛րև, պարոն Ի. Ծ. Կ. խեր ըլլայ, դարձեալ այս կողմերը եղեր ես։

Նայիմ որ անլուայ դէմս չելնես. թէ որ ձեռքդ մաքուր է՝ սա դրիչը ձեռքդ առ տէ՝

ես ըսեմ՝ դուն դրէ։

Բայց չ'ըլլայ որ հրապարակի վրայ դրէչ բռնելը եախուի մէջ չընկնէ բռնելուդ նմանցը։ նես. լսեցի՞ր. ականջներդ ազէկ երկնցուր։

Դրէ՛ նայիմ. խէն՝ եաև ըսել է. ցին՝ յիմար. կէնն ալ՝ պատասխանել չը կրցած առենդ կովի պէս կենալ. անանկ ըրի՞ր, պարոն Խ. Ծ. կ.։

Ի՞նչ կըսես, Խ. Ծ. կ., իրաւ, մենք ա-մօթ չե՞նք կրեր. չիտակ պրուցէ. արդեօք վորձով հասկըցած ես, թէ լըղայց ես։

Բեզ ո՞վ վարձեց, պապա Խաչիկ, որ կլլես կլլես՝ ու երթաս տիղմերուն ու ցեխերուն մէջ գլորտկիս. պէչիկթաչի մէջ բաւական համբա-ւըդ կը լսէինք որ հօրդ ամենէն խելացի ղա-ւակը դուն ես. հիմա ադ վայե՞ց։

Ծօ՛, սիրասո՛ւ Խաչիկ, մէկ մ'ալ առանկ ճամբայ ելած առենդ բաչաներդ ազէկ կապէ, և աղդութիւնը, կրօնքը, խիղճը, սկզբունքը, տատկիդ քսակը, մամիկիդ ֆօթօզը, սէտէիդ խաւխը ճար ճարակ ըրէ՝ դսիր տէ, հեռադառ, փէչերդ իրարու վրայ բերելով, ձեռքերդ ալ բարև բռնած՝ անանկ Մասիսի մէջ երևցիր. ապա թէ ոչ՝ Մամուլ դբեղ հրապարակէն բսպիկ կը վախցընէ, դիտցած ըլլաս։

Պէչնամաղութիւն պէտք չէ՛, առաջ երկու խօսք հասկընալ սորվէ, ու եաքը հրապարակ նետուէ. Դուն ի՞նչ կարծեցիր հրապարակը։ Իրիցկին տուտուին դ-պրատո՞նը կարծեցիր որ, երկու օրը մէյ մը կելլես՝ ինքզինքդ Պէչիկթաչցիներուն ցուցընելո՞ւ համար, թաղին մէջ աս ալ մարդ է ըսել տալո՞ւ համար, թէ դի-նետուններուն մէջ պարծենալո՞ւ համար, չենք դիտեր ինչո՞ւ համար՝ Խ. Ծ. կ., Հ. Ձ. ղ. Ճ. Մ. յ., Ն. Չ. ո., Չ. պ. Չ. դրելով ամենուն դը-լուխը կուռեցընես։

Բե՛ղ տեսնեմ, Խաչիկ ադբա՛ր, քու կերպա-րանքիդ նայելով դուն եռմլուխս ուտելու դի-մայկուն և վարժ կ'երևիս. չըլլայ որ միտ-քդդ փոխես. Մամուլ դբեղ երբեմն երբեմն կը հոդայ, մինչև որ քեզ ձևի բերէ։

ՊՐՈՒՍԱՑԻՈՑ ՀԱՑՆԸ ԼՍԵԼԻ ԵՂԱԻ

Պրուսայէն մեզի եկած նամակները կաւե-տեն թէ, չաթալ առաւօտ բոլոր քաղաքը ար-տասով կարգի հանդիսարան մը դարձած էր։

Գերապատիւ Տ. Բարթուղիմէոս Ս. Աբգե-պիսկոպոսը դիմաւորելու համար, Պրուսացիք երեք հարիւրէն աւելի ձիաւորք և բոլոր քա-ղաքացիք հետիոտս մեկուկէս ժամ հեռաւո-րութեամբ իրենց սիրելի Առաջնորդին ընդ-առաջ երթալով յաղթական փառքով քաղաք մտեր են. ուր մեկ կողմէն քաղցրաձայն երգե-ցիկ մանկունք իրենց անուշ երգերովը և պատ-ուարժան քահանայից դասը, և միւս կողմա-նէ վեհ. կաթուղիկոսի նուիրած հսկայ զան-գակի ձայնը հնչեցընելով՝ մեծաւ հանդիսիւ չիտակ Ս. Եկեղեցի կը տարուի Նորին Գերա-պատուութիւնը. ուր բոլոր ժողովուրդը համա-ռօտ առենախօսութեամբ մը օրհնելէ եաքը, Ար-ժ. Մատթէոս վարդապետ Իզմիրլեան Ս. Պատարագ կը մատուցանէ։

Ցետ աւարտման Ս. Պատարագին Նորին Գերապատուութիւնը փառաւոր հանդիսիւ Առաջնորդարան կերթայ. և քիչ մը հանգ-չելէ եաքը ամբողջ Պրուսացի ազգայինք մե-կիկ մեկիկ Նորին Սրբազնութեան կը ներ-կայանան, և իրենց որդիական խորին յարգանքը մատուցանելով կը մեկնին։

Նշանակութեան արժանի է բաց ի մեր ազգայիններէն օտարազգի երևելի քաղաքա-ցւոց Սրբազան Առաջնորդը դիմաւորելով պատ-ուելնին, ինչպէս են Ցունաց Մետրապոլիտի Գեր. փոխանորդը, Հրեից Րաբբին, Հռոմէա-կան ազգայնոց, Ցունաց և Հրեից երևելիներ-ը։

Մեծաւ գոհութեամբ կըսենք որ Նորին Գերապատուութեան այս վառաւոր վերա-դարձին գոտած սիրալիր ընդունելութեանը ականատես վկայ հանդիսացած են նոյն իսկ կեդրոնական վարչութեան կողմանէ յատկա-պէս Պրուսայ դնացած կրօնական և բաղաքա-կան ժողովոց անդամներէն Արժ. Մատթէոս վարդապետ Իզմիրլեան և Մեծ. Բրիստոստուր էֆենտի Ղազարոսեան։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Մտիկ ըրէ, որ ես ինչ եմ, լմանաս լաւ,
Իր մի եմ որ երբէք չեմ գոյանար բնաւ,
Մինչև որ դու չգոյանաս։
Թէպէտ իրաւ, գոյութեանս դուն ես պատճառ,
Սակայն ես ալ քո կենաց եմ միշտ բարեբար.
Դեռ դու երէկ կը փնտռէիր երբ գիս լալով,
Ես ալ գքեզ գոհ կընէի ամեն սիրով։
Ոչ թէ լոկ քեզ՝ այլ մահացուաց կեանք եմ ամեն.
Երբ ես չըլլամ՝ թաղաւորէ մահ այն ատեն.
Շատ այլ անթիւ բարիքներ կըլլամ մարդկանց,
Երբ գիս ի գործ ածել գիտնան ի պէտս իւրեանց։
Թէև Աստուած գիս չստեղծեց, բայց ինքն Աստուած,
Կը քարոզեն Աստուածաբանք թէ մերթ կարօտ մնաց։
Ահաւասիկ այսօր եղայ քեզ հանելուկ,
Ջիս հակառակ թէ որ կարդաս՝ քո դըժուարս վաւուկ,
Զգուշացի՛ր, կը ջաղխե՛մ հա՛. իսկ չիտաւկուկ,

Թէ կարդաս
Գոհ կըլլաս։

1872 Հոկտ. 13 Միաբան Ս. Ղազարոսի
Վենետիկ, Կ. Ս. Տ. Մ.

. . . Խմբագիրը,

Մամուլ Հանդիսիդ 242 թուով հրատարակուած բառական ասեղծուածին լուծումն ըստ իս հետևեալն ըլլալով հրատարակելիդ կը խնդրեմ։

ԼՈՒԾՈՒՄՆ

Թէ երկրորդ ոտքիդ կատուն մօտի,
Ոտքդ սոսկմամբ քեզնէ զատուի,
Չի այն առչի ոտիդ սպառիչ,
Չ'ըսուր մեզ ալ համեմիչ,
Առանց որոյ մերը սեղաններ,
Չ'ըլըջնեն իրենց պէտքեր։
Վայ, թէ առչի ոտքդ սխալմամբ կարեն,
Նեղվից հաւն ի տուն գանեն,
Որ հանապազ գիշերն ի բուն,
Կ'խանգարէ իմ քաղցրիկ քուն։
Իսկ թէ բնաւ չըլլաս կարուկ,
Ի մեծ սարսափ հանես ազգուկ։

Ջեզ անձնուէր
Տ. Ց. Բաֆֆաճեան։

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Այս շաբթու խումբ մը գաւառացի ազգայինք Պատրիարքարան իջնելով Ս. Պատրիարքին կը ներկայանան. և իրենց հայրենակցաց կրած հարատահարութիւններն ու վիշտերը պատմելով՝ անմիջական դարման մը կը հայցեն։

Ս. Պատրիարքը անոնց խօսքերը մտիկ ընելէ վերջը կիմացընէ իրենց թէ.

"Սակէ վերջը այս տեսակ խնդիրներու համար պարապ տեղը Պատրիարքարանի դուռը ձեռք մ'առնէք, ատոնց ես չեմ խառնուիր, գացէ՛ք, պէտք եղած տեղը բողոքեցէք, ես բան մը չեմ կրնար ընել, Բ. Դրան վերջին հըրանը այս է»։

Գաւառացիք այս խօսքերը լսելնուն պէս կսկսին Պատրիարքարանի մէջ աղմուկ մը բըրցընել.

—Սրբազան Հա՛յր մենք մեր ցաւերը ո՞մ պանանք. մեր խոզևոր Հայր տիւ ես. տիւ որ միեղ վրայէդ կը ձգես խէ՝ որո՞ւ խօսք խասկըցընենք։

Այսպէս պոռացած ատեննին Պատրիարքն ալ ատոնց կը դառնայ կըսէ որ,

—Ջաւակներս, նաֆիլէք ի՞նչ կը պոռաք կը կենաք, այս տեսակ խնդիրներ այսուհետև հոս չըպիտի լսուին. դացէք, ինչ կընէք՝ ըրէք, պլխունուդ ճարը դտէք։

—Ա՛նանկ է նէ՝ Պատրիարքարանի դռները դոցեցէք, անախթարները թէչլիմ արէք, վէսսէլամ, որ մենք էլ յոյսերնիս կտրենք։

—Օրհնածնե՛ր, գիտեք չըդիտեք՝ մի՛ խօսիք. հոս տեղ այսուհետև մի միայն թէղքերէ առնելու, ազգային տուրք տալու, նշանտուք ընելու, հրամանի առնելու եկէք՝ ուրիշ բանի համար պարապ տեղը մի՛ հողնիք. հէմ կօչխկիդ կը հինցընէք, հէմ դործերնուդ կը մնաք։

Ասանք այս ազդարարութիւնը լսածնուն պէս կառնեն կը քալեն և դեռ երթալու վրայ են։

ՄԱՐՍՈՒԱՆՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Եղեսեան Յովհաննէս եպիսկոպոսի Մարսուանէն Պոլիս գալը լրագիրներէն ոմանք արդէն իմացուցին։

Մամուլ ալ այսօր յիշեալ եպիսկոպոսին գալուն վրայ քիչ մը տեղեկութիւն կը հաղորդէ ընթերցողաց։

Այս եպիսկոպոսը անդամ մը Ս. Պատրիարքին ներկայացած առեն դիտաւորութիւն կը յայտնէ որ, ալ Ամասիա և Մարզուան չը պիտի վ րադառնայ, (առանց հրաժարական տալու) թէ որ դատախազ ունիմ՝ թող դէմս ելնէ՝ մէկտեղ դատուինք։»

11 փետրի մը օրէն եւաքը Պոլիս դանուող Ամասիացիք և Մարսուանցիք Պատրիարքարան վազելով՝

«Ի՞նչ ըսել է. մենք մեր Առաջնորդէն վազ չենք անցնիր. Առաջնորդնիս կուզենք. անպատճառ պէտք է իր վիճակը վերադառնայ.» կըսեն, կը պոռան, կը կանչեն։

Եղեսեան Յովհաննէս Եպիսկոպոս այս լուրը առածին պէս խալխալոը գլուխը կոխելով ուղղակի Պատրիարքարան կիջնէ.

«Ս. բազա՛ն Հայր, ես չը պիտի երթայի, բայց քանի որ ժողովուրդս ինձմէ չանցնիր կոր՝ ես ալ անոնցմէ չեմ՝ անցնիր, ինծի հրաման տուր երթամ, ապա թէ ոչ՝ ինչպէս որ Մարսուանէն երկու օրուան մէջ կամացուկ մը հոս եկայ նէ, անանկ ալ հոսկից ճիճօզ կըլնեմ վիճակը կը վերադառնամ.»

Եղեսեանի Ս. Պատրիարքին առջև այս պէս խոստովանիլը Ամասիացիք, Մարսուանցիք լսածնուն պէս դարձեալ Պատրիարքարան դիմելով՝ կիմացընեն թէ,

«Որչափ որ մենք անցեալ օր մեր առաջնորդը ուղեցինք ալ նէ՝ անիկա իր վաղարիքէն ճայմիշ ըլալուն, մենք ալ անկէց ճայմիշ եղանք, չենք ուզեր, չենք ուզեր.»

—Օղլում, քիչ մը համբերեցէք, հասկըննանք։

—Չենք ուզեր.

—Խմ բագիրներէն մէկ քանին արդար է, անպարտ է կըսեն կոր նէ՛,

—Անոնց Ամասիայէն մէկ մէկ կարմիր խըզնաձոր բերաւ, անոր համար կուզեն. լմոզ ասնոնց առաջնորդ ըլլայ, մենք չենք ուզեր.

—Ազգապետը կուզէ կոր. ասոր ալ չէ կըսէք։

—Անիկա ալ չենք ուզեր.

Անանկ է նէ քիչ մը դուրսը պտըտեցէք, պատասխան մը կառնէք։

Շաբլոն ՀՂ.

ԱՐԱՄԵԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ

ՄԵԾ ԵՒ ՓՈՔՐ

1873

ԹՈՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Երէք Հանելուկ 220 Ցրանքի նուիրօք

կը ծախուի մասնաւորապէս՝ ի Գրատան փարիզու. եւ դարձեալ ի Նոր Գրատան փարիզու (Գրավաճառ Ս. Պաղտասար աղային խանութն) ի Մէրճան Զարչի թիւ 29։

ԳԻՆ

Մեծի 100 փոքրոյ 1 բոլոր

կը ծախուի նաև Կ. Պոլսոյ ամեն Գրավաճառաց քով։

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

ԳԻՒՐԳ Ե. ԱՓՎՄՋԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ